ENVER
GÖKÇE

dost dost
ille kavga

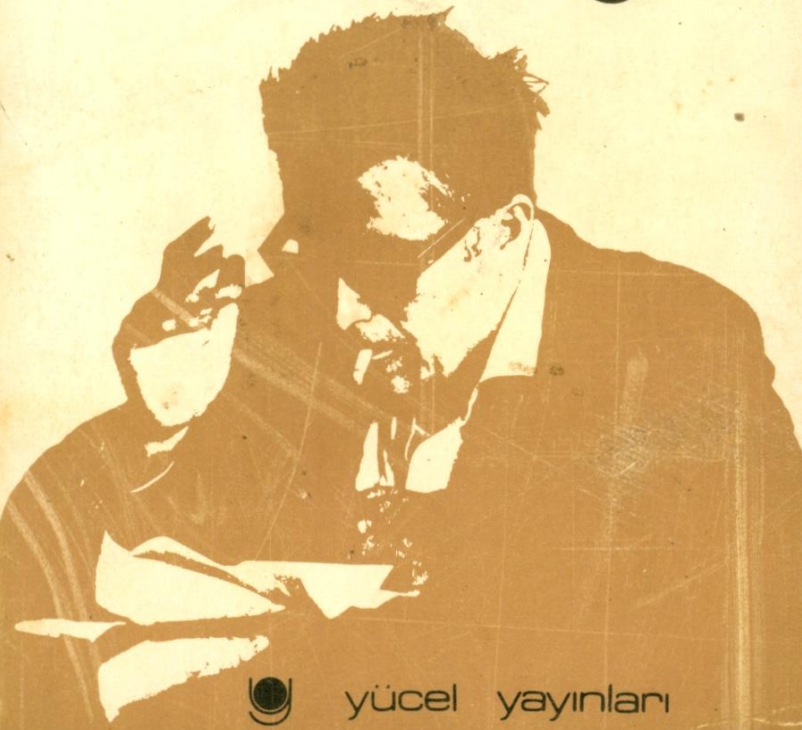

yücel yayınları

DOST DOST İLLE KAVGA

YÜCEL YAYINEVİ

şiir dizisi, numara 8

yücel yayınları 30

1. basım, kasım 1973

DOST DOST İLLE KAVGA / enver gökçe'nin şiirleri / kapak, tamer gürpınar / kapak basımı, evren ofset / başaran bir matbaasında dizilmiş, haşmet basımevinde basılmıştır / yücel yayınevi, yerebatan cad. 43/5 cağaloğlu, istanbul (p. k. 401, istanbul)

ENVER
GÖKÇE

şiir

DOST DOST İLE KAVGA

YÜCEL YAYINEVİ — İSTANBUL

İçindekiler

Mehmet Ergün'ün bir incelemesi

Sunuş, Orhan Suda 9
Konuşma, Suphi Kenan Demirci 13
Enver Gökçe Şiiri, Mehmet Ergün 21

Yusuf ile Balaban'dan

Başlangıç 37
Uy Kirpi Kız Kirpi 39
Balaban'ın Dünyadan Göçtüğüdür 42
Kirtim Kirt 44

Dergilerde kalanlar

Gelmeyen Bahar 51
Vatandaş 52
Memleketimin Şarkıları 58
İlk Adım 62
Kardeşlik Açıları 66
Bir İhtiyar 69
Dost 72
Gök Mustafa 77
1909 - 1946 78
39 Harbi 80
Fakültenin Önü 82
Mürettip Hasan 83
Görüş Günü 85
Oy Beni 86
İbrahim 88
Turan Emeksiz 90
Köylülerime 93
Uy Alim 94
Bir Milli Kurtuluş Türküsü 95
Ne Fayda 96

Enver Gökçe
Çit köyü halkından

Aşutka
Kemaliye

●

ORHAN SUDA

●

Enver Gökçe, «kardeşçe bir hayat» için yola çıktı. Elli üç yıllık ömrü bu «kardeşçe hayat» uğruna verdiği mücadelenin izlerini taşır. Onu yakından tanıyanlar, mapuslarda onunla beraber yatanlar bilirler : Enver Gökçe, harabelerde açan çiçeklerden güller devşiren bir devrimcidir. «Yılan çıyan içinde gürül gürül yatan» bir şairdir. Ne çıkış noktasında, ne de sonraları popülist şiirin kıyısından bile geçmemiştir. Sanatını devrime adamış şairlerimiz içinde bir mihenk taşıdır Enver Gökçe. Kendi başından geçenleri, mızmız bir sesle, kendi kendine anlatan «sigaralı, rakılı, bol sıkıntılı» ya da popülizm batağına saplanmış sözde devrimci şiirler onun kitabında yer almaz. Bir evrenselliğin, yeryüzünün dört bir yanında hep beraber söylenecek büyük bir dünya senfonisinin bilinçli, yiğit ve usta işçisidir. «BİZLER» vardır onun şiirlerinde. «BEN» dediği bile «BİZ» dir.

«Gel günlerim gel de dol
Gel Aydınlım, Izmirlim
Gel aslanım Mamak'tan
Erzincan'dan, Kemah'tan
Düşmanlar selam ister
Gözden, gezden, arpacıktan!

derken bin yıllık hasretimizi dile getirir.

«Vakterişti ay karanlık gecede
Anamdır yatan Of'unan
Kıpır kıpır ağrısı şuracığında
Karnının en yumuşak yerindedir»

dizeleri «YUSUF» un dünyaya gelişini müjdeler. Topraksız köylüler üzerindeki baskısına dayanamadığı için ağayı öldürüp mapusa düşen «YUSUF» un gelişini haber verir. Yıl 1953'dür. Aslında «YUSUF», Enver Gökçe'nin devrimci niteliğinin ete kemiğe bürünmesidir.

1953'de Harbiye'deki Askerî Cezaevi'nin üç no.lu koğuşunda yatan, aynı zamanda hem «YUSUF» hem de Enver Gökçe'dir. Demokrat Partinin ağır baskısı bir kâbus gibi çökmüştür ülkemizin üzerine. Marşal yardımı devrimcilerin sırtından tezgâhlanmaktadır. Sansaryan Han'ında iki yıl hücre hayatı yaşayan Gökçe, artık bir daha kurtulamayacağı akut romatizmaya yakalanır. Ona yapılanlar, ileride «BİZLER» e yapılacak olanların bir örneğidir. Ama o, «Dost dost ille kavga» der hiç yılmadan. «Yusuf ile Balaban» destanı kafasında şekillenir. Devrimci bilincin yeşerişini belgeleyecektir artık. Ranzasına bağdaş kurup o incecik yazısıyla destanı kâğıda dök-

meye başlar. En çok da geceleri, yılanların, çıyanların uykuya vardığı sırada yazar. Otuz beş gün sonra, «Yusuf ile Balaban» upuzun bir destan olup çıkar. Bugün bu destandan elimizde kalanlar bile Enver Gökçe Şiiri'nin evrenselliği hakkında bize çok şey öğretmektedir.

Son elli yıllık şiirimizin bir dökümünü yaptığımızda Enver Gökçe'nin şiirleri apayrı bir özellik gösterir. İnsanlardır, insanların kardeşçe yaşamalarıdır onun «berceste mısraı». Şiirlerini onlar için yani şehir ve köy emekcileri için yazar. Şiir; varılmak istemem devrimci öz'ü pırıl pırıl yansıtmaktadır. Bilinç - duyarlık ikilemi diye bir şey yoktur onun sanatında. Bilinç de, duyarlık da bir büyük sentez içinde kaynaşmıştır. Hep aynı sevdadır, yani «kardeşce hayat» tır özlemini çektiğimiz. Şiir, bu amaca ulaşmak isteyenleri coşturan, onları yücelten bir büyük şarkıdır. «Bizim de caddelerimizde bayram olacaktır». «Yarin yanağından gayrı her yerde ve her şeyde beraber olabilmek» içindir bütün çektiklerimiz.

Devrimci şiirimizin yaşayan en mütevazi işçisi Enver Gökçe bu kitabında bütün şiirlerini sunuyor sizlere. Hapisten çıktığında, köylüleri, ta Eğin'den kalkıp onu görmeye gelmişlerdi. Yün çorap, atkı, kazak getirmişlerdi. Çok duygulanmıştı. Demek, şiirleri hedefini bulmuştu. YUSUFLAR çoğalıyordu artık.

ENVER GÖKÇE İLE BİR KONUŞMA

●

SUPHİ KENAN DEMİRCİ

●

1. Şiirlerinizin yayımlandığı 1943 - 1945 dönemi dergilerine göz gezdirdiğimizde, şiirimizde, farklı olanaklara sahip iki akımın omuz omuza yürüdüğünü görüyoruz. Bu akımlardan birincisi Orhan Veli ve arkadaşlarının temsil ettiği Garip akımı, diğeri ise, toplumsal sorunlara ağırlık tanıyan Toplumcu, gerçekçi ozanların temsil ettiği Toplumcu gerçekçi akım, biliyorsunuz. Genel olarak düşündüğümüzde, siz, ikinci akım içerisinde yer alıyorsunuz. Ama daha ilk bakışta şiirleriniz bu akım içerisinde yer alan ozanların şiirlerinden ayrılıyor. Her şeyden önce siz, şiirlerinizde halkın söyleyiş olanaklarından ve bu arada da halk dilinden geniş ölçüde yararlanıyorsunuz. Ayrıca güncel olandan etkilenişiniz de onlardan farklı... Çoğunun aksine siz, güncel olanın tutsağı olmuyorsunuz şiirlerinizde. Evreninizi güncel olanla sınırlamıyor, özgül olanı yansıtırken evrensel olanı kucaklıyorsunuz. Sanımca hem güncel olanı vermek, hem de evrensel olana açılmak, özel olarak şiir için oldukça zor. Bu açıyı nasıl yakaladınız?

1. Bence şiir, her şeyden önce, bir dil sorunudur. Türk dilinin bütün kollarını inceledim. Türkmence, Kırgızca, Karaimce, Göktürk ve Oğuz lehçeleri ve İstanbul ağızı... bunlar arasındadır. Ayrıca gene dilimizin güzel örneklerinin bulunduğu Dede korkut gibi destansı halk hikâyelerini de saymak gerekir. Ben isterdim ki, şiirlerim halkımızın bir türküsü, bir «Hoyrat», bir «Elâ Gözlü», yahut bir «Bozlak» gibi ezgili bir şekilde okunabilsin. Ta ilk zamanlarda, şiire ilk başladığım zamanlarda bile, bu düşüncede idim. Bu yolla şiirlerimin daha bir etkin ve vurucu olma niteliğine varabileceğini sanıyordum. Bütün çabalarım bu yönde gelişmiştir. Şiirde halk söyleyiş olanaklarından faydalanma ve yararlanma çok olağandır. Benim gibi halkın içinden çıkmış bir ozan için ise hepten olağan...

Gelelim güncellik sorununa...

Bence güncel olanı vermekle evrensel olan değerlere açılmak, bir çelişki taşımaz. Geriliğin oluşumunda emperyalizmin birinci dereceden işlevi olduğunu kabullenirsek, bütün geri bıraktırılmış toplumlar için genelgeçerliğe sahip birtakım temaların ortaya çıktığını görürüz. Bu temalar evrenseldir. Ama onları işlemekle bir sanatçı evrenselliğe ulaşamaz. Kendi gerçekleriyle onları yoğurup yansıttığı zaman bu şansı elde edebilir. Ama bu da yeterli değildir. Gelgeç dönemlerde ortaya çıkan durumlarla sanatçı evrenini sınırlarsa, yine evrensel olana ulaşamaz. Çünkü o gelgeç dönem ortadan kalktığı takdirde ,o dönemle koşullanmış ürünleri herhangi bir şey ifade edemez. Bu nedenledir ki güncellik sorunu bir hayata bakış sorunu oluyor. Günceli verirken

evrenseli yakalamak diyalektik öğretiyi eylem metodu olarak kabullenmek demektir.

2. Son günlerde yeniden gündeme alınan ve öteden beri tartışma konusu olan bir bilinç-duyarlık ilişkisi sorunumuz var. Kimilerine göre, belli bir sınıfın sanatını yapabilmek için yaşantı ve o yaşantının belirlediği sınıfsal duyarlığın herhangi bir önemi yoktur. Onlara göre aslolan bilinçtir. Siz, yaşadığı günleri bu günlerin tutsağı olmadan şiirleştirmiş bir ozan olarak bu konuda ne dersiniz?

2. İnsan nasıl yaşarsa öyle düşünür. Yani düşüncesini (bilincini) onun sosyal hayatı, sosyal pratiği belirler. Bir sanatcının doğru devrimci yönde bir şeyler verebilmesi, yaratabilmesi için pratik ile teori arasındaki birliği daima gözönünde tutması gerekir. Dünyayı ve olayları ancak diyalektik metodun ışığında kavrayıp yorumlayabilir. Sanatta bilinç ile duyarlık arasında tam bir uyum olmalıdır. Ne salt bilinç, ne de salt duyarlık tek başına yeterli değildir. Biz sanattan, sanat eserinden söz ettiğimizde, devrimci bir görüş açısından hareket ederiz. Yani dünyamızı insanca yaşanacak bir hale getirmek için şiiri ve sanatı sosyo-politik bir mücadelenin tamamlayıcı araçları olarak görürüz. Bu açıdan bakıldığında asıl mesele insanın bir bütün halinde kavranılması ve bu bütünselliğin dile getirilmesidir. Sadece namuslu olmak da yetmez. Hem namuslu hem de sapına kadar bilinçli olmak şarttır. Gerçek sanatçı pazarlıkların, kuşkuların, küçük hesapların insanı değildir .

3. Şiirlerinizin yeniden yayımlanması, edebiyat çevrelerinde olduğu kadar, okur arasında da büyük bir

ilgi uyandırdı. Bu arada Soyut ve Yansıma dergilerinde şiirlerinizi ve kişiliğinizi yücelten yazılar yayımlandı. Bunlar iyi hoş şeyler tabii... Ama zihnimi kurcalayan bir şey var: Bu yazıların yazarları, yazılarından anladığımca sizi yakından tanıyan ve bundan da büyük kıvanç duyan kişiler. Yani ,yaşı henüz çile doldurduğunuz yıllara bile değmemiş bizim kuşak gibi sizinle daha yeni yeni yüzyüze gelmiş değiller. Şiirlerinizi biliyorlar. Dahası, 1969 yılında yayımlanan kitabındaki şiirlerinin büyük çoğunluğunu zihnimize kaydettiğimiz Ahmed Arif'e ustalık yaptığınızı bile biliyorlar. Öyleyken, özel bir konuşmamızda da belirttiğiniz gibi, hakkınızda, İzmir'de çıkan bir gazetede yayımlanmış bir yazıdan başka, tek bir yazı yayımlanmamış bugüne kadar. (Necatigil'in sözlüğünde de adınızın bulunmadığını belirtelim bu arada). Kimseyi suçlamak istemem ama, adınız etrafında aşağı yukarı 30 küsur yıl süren suskunluğun bugün birdenbire açık bir ilgiye dönüşmesini nasıl açıklarsınız?

3. Bu soruyu adı geçen yazarlara sorsaydınız elbette daha iyi ederdiniz. Bugün böyle konuştuklarına göre herhal dünya iyiye dönmüştür. Ben de hangi dağda kurt öldü diye soruyorum kendi kendime. Ben hayatta kimseye hocalık, akıldanelik etmedim. Ustalık satmadım. Ahmed Arif bugünkü yerine bilinen yetenekleriyle oturmuştur. Hiç bir şey bu gerçeği örtbas edemez. Yalnız «kendim göbeğimi kendim kestim ,kasaba minnet etmedim» dediğine göre kendini aşiret töresine bu kadar bağlı sayan ve bunu ballandıra ballandıra bir marifetmiş gibi söyleyen Ahmed Arif'e, kendi yiğitlik zagonu adına sorarım: «Aç zulanı, göster restini. Gökten zembille mi indin? He canım sen getir üstünü.»

4. Gelenekten yararlanmak sorunu öteden beri tartışılan bir sorun. Ama hep kuramsal açıdan ele alınmış. Pratik cephesine değinilmekten, geleneksel deyiş biçiminden yararlanmayı deneyen kimi ozanlarımızın sürüklendiği başarısızlığın nedenlerini irdelemekten genellikle kaçınılmış. Sizin şiirleriniz bu açıdan ele alındığında oldukça başarılı. Geleneksel söyleyiş biçimlerinden yararlanırken zorlamaya ya da herhangi bir yapaylığa düşmemişsiniz. Ortaya koyduklarınız gerçek bir sentez... Sanırım, bir yaşantı sorunu bu. Ne dersiniz?

4. Gelenekten her zaman için yararlanılabilir. Kimi ozanların bu deneylerde başarısızlığa uğramaları sanımca, onların halkla göbek bağı kuramamış olmalarından ileri gelmektedir .Türkünün ya da ağıtın halk yaşamı içerisindeki yerini ve işlevini bilmeyenler, bunlardan yararlanarak ortaya gerçek sentezler koyamazlar. Dünya görüşleri ne kadar olumlu olursa olsun ,birer özentiden öteye gitmez çabaları.

5. Şiirleriniz şöyle bir gözden geçirildiğinde sizin birim olarak dizeyi değil de, dizelerin oluşturduğu öbekleri aldığınız görülüyor. Bu özel kurgu, sanırım ilk kez sizin tarafınızdan uygulanmış... Bu kurgunun sizce şiire sağlayacağı olanaklar nelerdir? Daha doğrusu, böyle bir kurguya yönelmekle yaratmayı amaçladığınız «özel bir etki» var mı?

5. Başta da söylediğim gibi ,şiirlerimin bir memleket türküsü, bir «Bozlak», bir «Hoyrat» gibi okunmasını isterken ,onların bir senfoni bütünlüğü göstermesini arzu ederdim. Bu nedenle, sizin söylediğiniz gibi şiirsel birimi dizede değil, öbekte yo-

günlaştırmayı hedef aldım. Herhalde bu noktayı görmüş oluyorsunuz. Bunda, yani böyle bir kurguda gözettiğim amacı şöyle belirleyebilirim: Ben bu tür kurgunun şiirin daha uyumlu olmasını sağlayacağı kanısındayım. Tıpkı senfonide küçük seslerin büyük bir ses uğultusu içinde toplaşıp kaynaştığında oluşturduğu uyum gibi... Öyle sanıyorum ki bu da, şiirin daha çarpıcı olmasını sağlıyor.

6. Ta başından beri ozanlarımızın yakasını sıyıramadıkları iflâh bilmez bir hastalık var: «Ben merkezli bir şiir» oluşturmak. Yanlış anlaşılmasın. Bu sözlerimle ozan şiirlerinde kendinden söz etmemelidir demek istemiyorum. Ama bunun belli bir haklılık kazanması için ozanın «ben» den «biz» e doğru açılması gerekir sanırım. Sizin şiirlerinize bu açıdan baktığımızda, bu olumsuzluktan sıyrılmış olduğunuzu, kendinizden söz ettiğiniz şiirlerinizde bile başarılı bir biçimde «biz» e doğru açıldığınızı görüyoruz. Evrensellik açısından bu konudaki düşünceleriniz?

6. Şiirde «ben»den başlayıp «ben»de biten bir tema evrensel bir nitelik taşımaz kanısındayım. Gerçek şiirde şair bu «ben»i yoketmeli, «biz»e doğru açılmalıdır. Bunu yaptığı ölçüde, kişisel yaşam deneylerinden yola koyulmuş da olsa, geneli ilgilendirecek, şiirler ortaya koyabilir. Koyabildiği ölçüde de özgül olanı zorlar. Bundan başka «ben» toplumcu ve devrimci ozanlar için hiç de itibar edilecek bir şey değildir. Gerçek toplumcu şair odur ki, «ben» derken daima «biz»i kasteder. Tikel olgularla uğraşırken bile onları genel olanla iç-içe verir. Zaten devrimciliğin ilk koşulu da budur: «Ben»in tutsağı olmaktan sıyrılmak, kendini «biz»e adamak. Ben toplumcu bir ozan olarak şiirlerimde hep bu anla-

yışı sürdürdüm. Çünkü «biz» her şeyin özünü teşkil ediyordu ve «ben» de «biz» tarafından belirleniyordu. Biz»i «ben»lerin bir toplamı olarak almak sakat bir görüştür ve bütünselliğe aykırıdır. Bir şiirimde bu gerçeği şu şekilde ifade etmeye çalışmıştım:

Biz olmasak gökyüzü, biz olmasak üzüm,
Biz olmasak üzüm göz, kömür göz, elâ göz;
Biz olmasak göz ile kaş, öpücük, nar içi dudak;
Biz olmasak ray, dönen tekerlek, yıkanan buğday,
Ayın onbeşi;
Biz olmasak Taşova'nın tütünü, Kütahya'nın çinisi,
Yani bizsiz
Anne dizi, kardeş dizi, yâr dizi
Güzel değildir.

Hal böyleyken şairin kalkıp da kendi ben'inin tutsağı olup çözümlemelere girişmesi bir çeşit uyku sayıklamasıdır. Hastalıklı bir dünyagörüşünün ifadesidir. Ama kişi kalkıp da «ben»i «biz»in belirlediğini kabullenince iş değişir. Onun ortaya koyacağı ürünlerde sözünü ettiği «ben» artık toplum-üstü bir varlık değil, «biz»in bir simgesidir. Yine kendi şiirimden örnek vereceğim:

Ben küçük Yusuf'um Çit köyünde
Çapak çapak elâ gözlerim;
Kıl keçim kısır, annemin memesi yara,
Benim saçlarım belik belik,
Bıyıklarım burma burma
Gözlerim kara kıyma renginde, ama
Erzincan oynamış ağlamışım
Irgatlık etmişim el kapısında
Dolu vurmuş bahçelerimi
Çekirge inmiş tarlalarıma

Şimdi bu şiirde sözü edilen «ben» bir birey olarak Enver Gökçe değildir. Belli toplumsal koşulların ürünü olan insanların, yani «biz»in simgesidir. Diyeceğim elbetteki «biz»e doğru açılmayan bir «ben merkezli» şiir ,olumlu karşılanamaz. Kendi «ben»inin tutsağı olan bir insan toplumsal içeriğe açılamaz da ondan...

7. «Yusuf ile Balaban» adlı uzun şiirimizin, hemen hemen bütün bölümleri kaybolmuş, bildiğimce. Bu şiirinizde tek bir tema üzerinde mi duruyordunuz? Bize, bu konuda biraz bilgi verir misiniz?

7. «Yusuf ile Balaban» adlı denemeyi 1953 yılında yazmıştım. Denememde, Balaban adlı bir ağanın topraksız köylüler üzerindeki baskısını ve bu baskıya tahammül edemeyerek ağayı öldürüp mahpusa düşen bir köylüyü (Yusuf'u) anlatmıştım. Ağayı öldüren köylü (Yusuf) mahpusa düştükten sonra, toplumsal gerçekleri öğrenir; bilinçli bir insan haline gelir. Destanın elde kalan bölümlerinden birinde (Kirtim Kirt'te) bu oluşum yansıtılmıştır. Destan, doğayı ve insanı diyalektik bir gelişim içerisinde anlatan parçalarla sona eriyordu.

8. Şiir yazdığınız dönemde dergilerde boy gösteren diğer toplumcu gerçekçi ozanlarla (Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Niyazi Akıncıoğlu... gibi ozanlarla) şiir yönünden olan ilişkilerinizi açıklar mısınız?

8. Akıncıoğlu, çok takdir ettiğim bir ozandı. Ama, son durumunu kesinlikle bilmiyorum. Toplumsal yönü çok kuvvetli olan Rıfat Ilgaz'ın şiirlerini, estetik açıdan zayıf bulurum. A. Kadir'e gelince... Sevdiğim, beğendiğim ozanlarımızdandır.

ENVER GÖKÇE ŞİİRİ

●

MEHMET ERGÜN

●

Enver Gökçe Şiiri deyince, «Ölüm, adın kalleş olsun» dizesi geliyor aklıma ilkin. Bence, sanatıyla yaşantısını özdeşleştirerek, sanatını yaşamının aynası kılabilmiş bir ozan olan Gökçe'nin şiiri, bu tek dizeye indirgenebilir. Gerçi bu dize, Gökçe Şiiri'nin bütün özelliklerini yansıtabilecek bir nitelikte değil. Ama gerek içerik, gerekse tavır alma yönünden olsun ,şiirinin anahtarıdır yine de. Bu dizede uçvaren tavır, bu dizenin zihinde canlandırdığı görüntüler, Gökçe'nin yazmış olduğu bütün şiirlere teşmil edilebilir sanısındayım. Dizede sözkonusu edilen olgu, doğallığına karşın insanoğlunun bir türlü benimseyemediği bir olgu olan ölümdür. Evrensel bir nitelik taşır bu olgu. Gerek bizde, gerekse dünyada çeşitli sanatçılar tarafından ele alınmış; değişik biçimlerde işlenmiştir. Dünya görüşlerine göre sanat-

çılar bu olgu karşısında tavır almışlar; aldıkları tavırla da dünyagörüşlerini açığa vurmuşlardır. Burada sözü. «Ölüm karşısında takındığı tavır, kişinin bütün toplumsal ve bireysel özelliklerini yansıtır» demeye getirmek istemiyorum. Ama, ölüme «hoş geldi ,safa geldi »diyebilecek yüreğin, herkeste bulunmayacağı da bir gerçek. Ancak belli bir dünyagörüşüne yaslanmış olan insanların yapabilecekleri bir yiğitliktir bu. İşte, ««Ölüm, adın kalleş olsun» dizesi, bu açıdan önemli bence. Ozanın dünyagörüşünü ,ideolojisini ve düşüncesiyle davranışı arasındaki ilişkileri açığa vurması bakımından...

Enver Gökçe, «Ölüm, adın kalleş olsun» demekle ölüme karşı duruyor. Ölümü hazmedemiyor. Öfkeleniyor ve söğer gibi haykırıyor: «Ölüm, adın kalleş olsun» Burada göze ilişen en önemli yan, doğal bir şey olan ölüm olgusuna karşı koyuşunda, onun, küçükburjuva ozanları gibi bir yakınma içerisinde bulunmayışıdır. Salt bu da değil. Küçükburjuvazinin ekonomideki iğretiliğinden ileri gelen, Mart havası gibi bir ânı bir ânını tutmaz bir edada, «Ölümse ölüm, n'olacak yani?» biçiminde bir böbürleniş de yok bu dizede. Birtakım şeyleri hesaplayan, neye ve ne için karşı durduğunu çok iyi bilen bir insan tavrı sözkonusu. Gerçekten de mutluluğu bireysel olandan çok, toplumsal olanda arayan bir aydın edasıyla soruna yaklaşan Gökçe, böyle bir karşı koyuşa, ölümün özlediği birtakım şeyleri gerçekleştirme kavgasından kendini uzak tutacağı için girişmiştir. Yani işin içerisinde en ufak bir bireysel yan yok: Güzel günleri göremeden ölmenin hüznü değil de, güzel günlerin oluşturulma kavgası içerisinde eriyeme-

menin hüznü dillendirilmiştir bu dizede. Buradan şu sonuca varmak mümkündür: Gökçe'nin dünyagörüşü ,insanın hayatını bir nesne olarak görmesini sağlayan, kendini etkinliğiyle özdeşleştirmesini önleyen bir dünyagörüşüdür. Öyle bir dünyagörüşü ki, «dağlara taşlara kâr eden bir türkü»dür söylemesini bilenin dilinde. Kendini âşikâr ettiğinde «Gül gülistan içinde» görülecektir her şey. Dağlarda «broy broy» denecektir. «Güneşte güneşlenilecektir.» Bu dünyagörüşünü adlandırmayacağım. Gökçe'nin şiirlerini okuyan okur, bu dünyagörüşünü rahatlıkla adlandırabilir. Böyle bir dünyagörüşünden yola koyulan bir ozanın şiirleri de, etkinliğiyle özdeş olmayacaktır kuşkusuz. Bireysel olanın dışında gelişip serpilen; «ben»i «biz»e bağlamaya çalışan, belli bir kesimin sorunlarını potasında eriterek kavgalarının hem tanığı ,hem de ışıldağı olmaya çalışan bir şiir olacaktır... Bu olgu, Gökçe'nin seslendiği ve dolayısıyle de yaslandığı bir gücün varlığına ulaştıracaktır bizi doğal olarak. Ve tam bu noktada Enver Gökçe Şiiri'nin ilk özelliği çıkar karşımıza: Yaratıcı yığınlara güven. Yani Enver Gökçe imgeleme, usdışına değil topluma seslenen bir ozan. Ama harekete geçirmeğe çalıştığı yığınlar toplumun tamamı değil, belli bir kesimi, en yaratıcı ve en devrimci gücü, yani işçi sınıfıdır. Bu, Gökçe'yi döneminin küçükburjuva ozanlarından ayıran en önemli niteliğidir bence. Çünkü Gökçe bu tutumuyla, popülist duygularla şiir yazan ozanların karşısına, devrimci bir duyarlıktan kaynaklanan şiirler yazarak çıkma imkânını kendine sağlayabildi. Yoksa şiirlerinde birim olarak niteliği belirsiz «halk»ı almış olsaydı «sı-

nıf» yerine, onun da varacağı nokta farklı olmayabilirdi. Gelgelelim Gökçe, insanı insan yapan özelliği (yani hayvanlardan farklı olarak insanın kendini nesnelleştirme yeteneğine sahip olduğunu) kavramış; hayatın gerçek özünün nerede saklı olduğunu förmüş bir ozan olduğu için böyle bir yanılgıya düşmemiştir. Şiirlerinde toplumsal birim olarak «sınıf»ı alarak, popülizmin batağından uzak durmuştur. Sözgelimi 15.7.1946 tarihli Gün'de yayımlanan «Dost» başlıklı şiirinde yeralan şu dizelere bir göz gezdirelim :

Biz olmasak gökyüzü, biz olmasak üzüm,
Biz olmasak üzüm göz, kömür göz, elâ göz;
Biz olmasak göz ile kaş, öpücük, nar içi dudak;
Biz olmasak ray, dönen tekerlek, yıkanan buğday,
Ayın onbeşi;
Biz olmasak Taşova'nın tütünü, Kütahya'nın çinisi,
Yani bizsiz
Anne dizi, kardeş dizi, yâr dizi
Güzel değildir.

Bu dizelerde, bütünüyle, her şeyin özünün değer yaratan emek oldugu ve emeğin yokluğunda insanın türsel özelliğini kaybedip doğanın etkisi altına gireceği (yani hayvanlaşacağı) vurgulanıyor. İnsanı hayvanlardan ayırarak insan kılan bu özün, insanın bütünlüğünü bozan ilişkilerin aşılmasında da itici güç olmaması düşünülemez elbet. Bu bilince ulaşan her kişi, bireysel varoluşunun içerisinde bocalamaz; insanın bütünlüğünü bozan, onu koyu bir yabancılaşma içerisine sürükleyerek türsel özelliğinden koparan her türlü ilişkiye korkusuzca karşı kor.

Direcinin kaynağı ise, sözünü ettiğimiz yaratıcı öz, yani işçi sınıfı ve onun yandaşlarıdır. Ve Gökçe de bir devrimci ozan olarak bu öze seslenir hep. «Dayan dizlerim dayan!» derken ondan güç alır. Direncinin kırılmamasını sağlar. Ve sırasında, atacak taşı kalmayınca, çıkarıp kan içindeki yüreğini, çarpar kötünün kafasına...

Bir ön yaklaşım olarak, üretici yığınlara duyulan inancın ozanı olduğunu belirttiğim Enver Gökçe'nin, yine yukarıdaki dizesi çerçevesinde şiirini düşündüğümüzde, bir öfkenin ozanı olduğunu da belirteceğim ayrıca. Ama öfkesi, ne istediğini bilen insanın öfkesidir. İnsanın insana kulluğuna, eşitsizliğe, puştluğa, kahpeliğe... v.s. duyulan bir öfkedir bu. Nihilistçe ya da anarşistçe bir tavır değil, yıkmak istediğinin yerine koyacağı şeyi bilen bir devrimci tavır sözkonusu. Çünkü Gökçe, «Acılar görmüşüz, geceler görmüşüz, ölmeyi görmüşüz» derken, neyin:

Uğruna çekilen,
Derttir, mihnettir
Senden yana olduğumuz sebeptir
Kardeşçe hayat!

ve kimin uğruna bunları «gördüklerini» belirlemiştir.

... bir yanda
Yüzyıllar boyunca saflarında
Yangınlar çıkardıklarımız
Kimlerdir bunlar?

Terli atlet fanilalılar, Buca'lı işçiler, hasatçılar, mürettipler ...yani bilcümle yaratıcılar... Demek olu-

yor ki Gökçe, ezilenlerin yüreklerindeki hıncı, öfkeyi dizelerine döküyor; dışlaştırıyor. Bu olgu, beraberinde, bir diğer olguyu, umudu getirecektir kuşkusuz. Niye mi? Nihilist olmayan her öfke, umuda yaslanır da ondan. Buradan Enver Gökçe Şiiri'nin bir diğer özelliğine yaklaşıyoruz: Enver Gökçe, inançla beslenen bir umudun ozanıdır. Ama onun şiirlerindeki umudu, küçükburjuva ozanlarının şiirlerinde rastladığımız türden bir çeşit kadercilikle bütünleşen umutla bir tutmamalıyız. Onun umudu bir çağrıyı da beraberinde taşır. Yani Gökçe sadece bir bekleyişin habercisi değildir. Bir kavganın çağırıcısıdır da aynı zamanda. Bu nedenledir ki «Şiddetin sabahı yakındır» demekle yetinmez. Ardından «Dayan dizlerim dayan»ı da getirir. «Işıltılı gündüzlere gitmeliyim» derken minder dışı durmaz. Işıltılı gündüzleri «Acıların darağaçlarının ve kelepçelerin» bir mükâfatı olarak ister. Bu özelliği, şiirini kavramamız açısından önemli bence. Onu, küçükburjuva kökenli ozanlardan ayıran diğer bir husus da burada uçverir: Diyalektiği bir eylem kılavuzu yaparak hayata bakamayıp, hayatı diyalektiği doğrulamakta bir araç olarak kullananların aksine o, geleceğin güzel günlerin yaratılması için yoluna başkoyduğu yığınlara sesleniyor. Onların taşıdıkları yaratıcı özü harekete geçirmeye, onları ajite etmeye çalışıyor. Bu açıdan bakıldığında onun belli bir kavganın ozanı olduğu görülür. İnancın belirlediği bir umutla, «kalk düğüne gidelim» der gibi, yoluna başkoyduğu yığınlara seslenir.

Topla Antep'i, Çukurova'yı
İzmir'i, Urfa'yı, Konya'yı
Haydi ha
Ne durursun Munzur!

«Ellerimiz ellerimizde... gidiyoruz» der coşkuyla»... bütün kederli ezgileri ümide kurban» eder. «Buz tutmuş eller» için «açık ve Türkiyeli avuçlarını sıcak tutar... Fakültenin Önü, Bir Millî Kurtuluş Türküsü, Turan Emeksiz... gibi şiirlere, bir de bu açıdan bakmak gerekir.

Gökçe bir dargeçit döneminin ozanıdır. Bu dargeçide damgasını vuran temel olgu FAŞİZMDİR. Faşizmin niteliklerini gözönünde bulunduracak olursak, bu dönem içerisinde yokumsanan değerleri kolaylıkla saptamak olanağını elde ederiz. Bir kavganın ozanı olan Gökçe'nin bu değerlere yaslanmaması, onları geri tepen bir silâh gibi faşizme karşı kullanmaması düşünülemez elbet. Bu onun kuşaktaşlarıyla ortak olan yanı... Ama bir yanı var ki Gökçe bu yanıyla kuşaktaşlarının büyük bir kesiminden kopuyor: Dargeçit döneminin koşullarıyla sanat evrenini sınırlamamak. Dolayısıyle de özgül olanı yansıtırken evrensel olana ulaşabilmek... Bu, şiirinin bugün de yaşar olmasını sağlayan en önemli yanıdır. Gerçekten de Gökçe, kuşaktaşları gibi döneminin özgül koşulları içinde sıkışıp kalmış olsaydı, şiirlerini sadece o koşulların belirlediği değerlere yaslamış olsaydı, dönemi içerisinde belli bir işlevi olmuş bir şiirin sahibi olabilirdi çok çok. Ama izlediği yol, döneminde hiçleştirilen değerlere sarılırken onların evrensel yanlarına dikkati çekmeye çalışma-

sı, hepsinden önemlisi de salt bir umudun değil, aynı zamanda bir kavganın çağırıcısı olması, onun bugün de yaşıyor olmasını sağlıyor. Şiirlerini ilk yayımlayışından bu yana geçen otuz yıl gibi uzun ve «anlamlı» bir suskunluk döneminden sonra yabancısamamız; kendimize, günümüzde mısra düzen nice ozanın (!) şiirlerinden daha yakın bulmamız, başka nasıl açıklanabilir?

★

Enver Gökçe'nin şiirleri, dil ve yapısal özellikleriyle de kuşaktaşlarından kalın çizgilerle ayrılır. Kuşaktaşları, yani A. Kadir'ler, M. N. Akıncıoğlu'lar, Suphi Taşhan'lar, Rıfat Ilgaz'lar... daha çok izleyici ozan görünümündedirler. Nâzım Hikmet'in yarattığı şiir geleneğinin izleyicileri. Bu geleneğe kendi şiir geleneğimiz içerisinde bir başlangıç bulmak olanaksız gibi. Gerçekten, Süreya'nın da bir yazısında belirttiği gibi, «Nâzım Hikmet'in çıkışını kendinden önceki bir Türk şairine bağlamak güç. (...) Onun şiiri Türk sanatı içinde yeni bir öz girişimi getirirken yeni bir biçimi de sunuyor. «Rus füturistlerinin, özellikle de Mayakovski'nin izlerini taşır bu gelenek. Oysa Gökçe'nin şiiri, şiire sağladığı olanaklardan geniş ölçüde yararlanmakla beraber bu gelenekten ayrılır. Onun şiirinin kaynağı, iç dinamiklerimizin yarattığı ürünlerdir. Halk türküleridir, Pir Sultan'ın deyişleridir. Köroğlu'nun yiğitlemeleri, Karacaoğla'nın güzellemeleridir. Karacaoğlan'ın deyişlerinde gözümüze ilişen ince duyarlıkla Köroğlu'nun koşmalarında yüz yüze geldiğimiz ses pekliğinin bir bileşkesi gibidir şiiri. Kullandığı sözcükler de, halk şiirinde rastladığımız gibi, tek tek ele alındıklarında

şiirsel ağırlıkları olan sözcüklerdir. (Zulüm, mahzun, evliya, kul, yâren, aşikâr etmek, kâr etmek... vs). Bununla beraber, onun halk şiirinden yararlanışı taklitsel bir nitelik taşımaz. Çünkü, Gökçe, halk şiir geleneğinin bir sürdürücüsü değil, yeni koşullar altında bir sentezcisidir. Geleneksel kalıplar içerisine sıkışmış; halk ürünlerinin olanaklarından yararlanırken, değişik toplumsal koşullarda yaşadığını aklından çıkarmamıştır. Kimi şiirlerinde kullandığı halk türkülerinden alınma bölümler bile, onun yorumuyla bambaşka bir nitelik kazanmış; soyut olarak düşünüldüklerinde zihinde canlandırdıkları anlamı yitirmişlerdir. Sözün kısası, vurgulamaya çalıştığım gibi Gökçe, gerçek bir sentezcidir. Yığma bir şiirin sahibi değildir. Gerçekten de şiirlerini gözden geçirdiğimizde, onlarda halk şiirlerinde rastladığımız bütün inceliklerin (imgesel somutluk, iç uyum, imgesel kıvraklık, bütün güzelliği... vs.) varolduğunu görürüz. Yine Dost'un tanıklığına başvuralım:

Alacağın olsun
Seni İstanbul seni
Seni Bursa, Çankırı, Malatya

«Alacağın olsun» imgesiyle İstanbul, Bursa, Çankırı, Malatya arasındaki akılsal ilintiyi bir kenara iteleyerek söyleyelim : Bu dizeler, gözlerimizin önüne halk türkülerinde rastladığımız sıcaklıkta bir eylemi, işaret parmağı dışındaki parmakları yumruklaşmış bir elin üzünç ile sevinç arası bir tavırla sallanışını getiriyor. Tıpkı «İnce Giyerim İnce»de veya «Bir Yıldız Doğdu Yüceden»de olduğu gibi... Ama Gökçe sadece bununla yetinmiş olsaydı, halk

türkülerinde yüz yüze geldiğimiz eylem sıcaklığını yaratıp bir kenara çekilmiş olsaydı, halk türkülerinden yararlanan bir ozan niteliği taşıyacaktı. Ama o bununla yetinmiyor Somutluğunu sağladığı imgelerine çağdaş bir öz de yüklüyor. Gözümüzün önüne öncelikle toplumumuzun, sonra da çağımızın sorunlarından bir tanesini getirip dikiyor. Bunu da, imgelerini şiirin bütünü içerisinde eriterek, mahir bir ustalıkla gerçekleştiriyor. Bu açıdan bakıldığında onun şiirinin bütün güzelliğine sahip olduğu görülür. Gerçekten de o, şiirinin, senfonideki seslerin oluşturduğu uyuma sahip olmasını amaçlamıştır. Bu nedenle de imgeleri akılsal, şiirlerindeki birim ise dizeler değil, dizelerin oluşturduğu öbeklerdir. Buna bağlı bir biçimde de, akılsal bir nitelik taşıyan imgeleri hem özerktir, hem de bağımlı. Özerkliği, bütünden soyutlanarak ele alındıklarında da zihinde birtakım şeyler canlandırmalarından; bağımlılıkları ise, şiirin bütünü içerisinde gerçek anlamlarını bulmalarından ileri geliyor. Bir örnek olarak aşağıdaki öbeğe bir göz atalım:

Keklikler konardı
Bir o taşa bir bu taşa
Ha deyip de çekemedin tetiği.
Kınasını oynatamadığın
Düğününde oynıyamadığın
Körpe kuzu düştü yadına.

Şimdi buradaki «körpe kuzu» imgesini ele alalım : İlk beş dizeyi hesaba katmadan düşündüğümüzde bu imge, gözlerimizin önüne somut bir görüntü getirecektir. Ama ilk beş dize de hesaba katıldığında

bu imge içlem yönünden farklı bir niteliğe ulaşacak ve zihnimizde daha değişik bir görüntü, bir genç kız görüntüsü canlandıracaktır. Böylelikle hem özerk bir nitelik taşıyacaktır. Hem de bağımlı. Ama gerçek anlamını bütün içerisinde bulacaktır.

Gökçe Şiiri'nin bir diğer yapısal özelliği de haykıran bir şiir olmasıdır. Gerçekten de onun şiiri uysal uysal okunamaz. Okunsa da, tadına varılamaz. Çünkü ses büyük bir önem taşır onun şiirinde. Kullandığı sözcükleri, anlamca onları karşılayan sözcüklerle değiştirecek olsak, şiiri çok şey kaybeder. Bu işin bir yanı. Onun şiirlerinde, verilmemiş olmasına rağmen, verilen seslerin kullanılış anında hissedilen bir de fon sesi vardır ki, bu ses, şiirleri uysal bir biçimde okunduğunda kaybolur. Oysa Enver Gökçe Şiiri'nin teknik yönden en önemli belirleyeni bu sestir. Bu ses yokolduğu andan itibaren Gökçe Şiiri de niteliğinden çok şey yitirir. Bu nedenle gerçek anlamıyla açık alan şiirleridir Gökçe'nin şiirleri. Bağıra bağıra okunacak şiirler...

Tank paletleriydi alanda dönen
Kusan namlulardı, kalleş ölümcül
Ve vuran ve kıran ve haykıran

Bu yönüyle gürül gürül akan bir ırmak gibidir şiirleri. Sık sık öteye-beriye çarptığı kayaların çıkardığı tok sesler gelir kulağımıza. Ama bu, yaşam fukarası küçükburjuva ozanlarının şiirlerinde olduğu gibi bir amaç değil, bir araçtır. Diğer bir deyişle Gökçe'de ses pekliği sözcüklerden değil, içerikten güç alır. Daha doğrusu Gökçe, içeriğin itelemesiyle

sessel yoğunluğu olan sözcüklere sarılmıştır. Yoksa kuru bir gürültü yaratmak için değil. Daha önce de belirtmiştim: Gökçe'nin şiiri bir öfkenin şiiridir de. Öfkeninse, uysal bir biçimde dışlaştırılmasına bilmem imkân var mı?

Enver Gökçe, devrimci şiirimizin temel taşlarından biridir. Hattâ devrimci şiirimizdeki boyutlanmaları :

a) Nâzım Hikmet'in ,

b) Enver Gökçe'nin

çevresinde oluşan boyutlanmalar olarak da belirlemek mümkündür. Boyutlanmaların ilki, yukarıda da belirttiğim gibi, Rus füturistlerinden kaynaklanan ve «yeni bir öz girişimi getirirken yeni bir biçimi de sunan», diğer bir deyişle yepyeni bir gelenek oluşturan bir akımdır. İkincisi ise, ilk boyutlanmanın şiire sağladığı olanaklardan geniş ölçüde yararlanmakla beraber, halk kültürüne, halk şiirine geniş ölçüde yaslandığı için, değişik koşullarda ve bir üst düzeyde girişilmiş yeni bir sentez denemesidir. Ne ki, Enver Gökçe Şiiri'nin bugüne kadar bir bilinmeyen olması, kökleşmiş bir şiir geleneğinin devrimci bir bakışla çağın ve ülkenin sorunlarını dışlaştırmakta kullanılması deneyinin Ahmed Arif çevresinde oluştuğu kanısını yaygınlaştırmıştı. Oysa bu boyutlanmanın ilk halkası ve deyim yerindeyse odağı Enver Gökçe'dir. Onun şiiri Ahmed Arif Şiiri'nin hazırlayıcısıdır. Bunu, dil ve teknik yönünden somutlamak ayrı bir yazının konusu. Ben, belirgin bir etkilenime dikkati çekmekle yetineceğim burada:

Saçlarına
Kızıl güller takayım,
Salın da gel,
Bir o yana,
Bir bu yana!

(Enver Gökçe)

Saçlarına kan gülleri takayım,
Bir o yana
Bir bu yana...

(Ahmet Arif)

Ama bu, kimi ince hesaplıların yaygınlaştırmaya çalıştıkları gibi, Ahmed Arif'in sözkonusu edilen çizgiye hiçbir şey katmadığı anlamına gelmez. Bu konuda söz Enver Usta'nındır: «Ahmed Arif bugünkü yerine bilinen yetenekleriyle oturmuştur. Hiçbir şey bu gerçeği örtbas edemez. »

Çözümlememizi noktalarken, tekrar vurgulayalım :

ENVER GÖKÇE, TÜRKÇEMİZİN BÜYÜK USTASI VE DEVRİMCİ ŞİİRİMİZİN YÜZAKIDIR.

YUSUF İLE BALABAN
dan (*)

(*) «Yusuf İle Balaban» otuz şiirlik bir destandır. Fakat kaybolmuş, geriye ancak bu «Başlangıç» ile üç parça (Uy Kirpi Kız Kirpi, Bu Balaban'ın Dünyadan Göçtüğüdür, Kirtim Kirt) kalmıştır.

BAŞLANGIÇ

Zaman akar, zaman geçer,
Zaman zindan içinde;
Biz mapusta gürül gürül yatardık
Yılan çıyan içinde.
Getirdiler ite kaka bir yiğit,
Ayak çıplak
Ak bir mintan içinde.
Zaman zaman içinde
Işık duman içinde

Ve râviyan-ı ahbâr
Ve muhaddisân-ı rûzigâr
Şöyle rivayet
Ve hikâyet ederler kim:
Beni âdem zor bezirgân içinde
Vardı bir Balaban.
.....

UY KİRPİ KIZ KİRPİ

Kırmızı parıltılı ve narin
Bir kiraz dalı
Irgalandı
Has bahçenin içinde
Döktü çiçeğini bir bir
Ve gazaba geldi
Eğinli Bekir:
«Yıkılsın İstanbul, dedi
Yıkılsın İzmir
Lan hani benim ekmeğim,
Bu ne bok kader
Toprağım yok, tarlam yok.
Ne kadar
Toprak var dünyada oysa
Ömrübillah herkese yeter»

Irmağın üstünden
Bir sürü geçti allı pullu
Herhal meri keklik
Gider öyle gider.
Havada bulut
Havada alaca karga
Karganın ağzı var dili yok
Bekir'in arkası yok.
Dedi karga: yok
Ahmed'in de yok.
Demiri eriten kömür
Yiğidi eriten kahır
Ölem desen ölemezsin ki
Dünya dediğin de ne ki
Bir alabalçık sökemezsin ki
Dünyanın halısı kilimi çok

Bekir'in tarlası yok
Bir kirpi açıldı dikeninden
Gelincik yüzlü!
Uy kirpi kız kirpi
Bekir'in tarlası yok
Dedi kirpi: yok
Mehmed'in de yok.
Munzur'un başı kar ile duman
Bu belâlı başınan
Kime gidem yavri
Avuçta yok elde yok
Bir çekirge atladı
Eğri bacağıynan
Çekirgenin ağzı var dili yok
Bekir'in tarlası yok
Dedi çekirge: yok
Zeyneb'in de yok.

BU BALABAN'IN DÜNYADAN GÖÇTÜĞÜDÜR

Aklı karalı seçilirken su,
Aklı karalı seçilirken ova,
Aklı karalı seçilirken dağ
Çakal, kurt, kuş, yılan ve tosbağa
Ve ışırken ıpıl ıpıl üzümler
Işırken orman
Yusuf kuytuda otururdu
Gözünü kekitmeden
Elinde filinta tüfek...
Karşıdan gelirdi Balaban
Ak yelek, gümüş köstek
Atı zorlayı zorlayı.
Yusuf bağırttı barutu
Yalağın kenarından :

«Al» dedi «lan»
Düştü Balaban
Kanı şorlayı şorlayı
.....

KİRTİM KİRT (*)

Can yoktu ki sevdalara düşe,
Kurt yoktu ki kızıl kana üşe
Yoktum ki yol geçe
Yoktun ki haber ulaşa
Gül yoktu ki, dal yoktu ki...
Ve döne döne ateş
Döne döne madde
Gökler yarıla dürüle
Dağlar savrula devrile,
Kırıla döküle yıldız
Sular evrile çevrile
Döğüşe döğüşe madde
Değişe tokuşa madde

.

Öyle bir vakte erdi ki devran
Döne döne esir
Döne döne gaz
Döne döne atom
Döne döne madde
Döğüşe çekişe madde
Vuruşa vuruşa madde
Ve zaman değişe değişe
Yosun titreşe, yeşilleşe
Işık dura değişe
Öyle bir vakte erdi ki devran
Ha dedi kırdı zincirini
İçerdeki adam
Demir bağrışa bağrışa
Zindan çağrışa çağrışa
Şöyle buyurdu ki Yusuf

Dört kitaptan daha büyük :
«Demek bu hayat,
Önce sana bana yük
Demek su kimin
Toprak kiminse
Motor, elektrik, ve ışık kiminse
Demek sultan odur.
Demek insan bölük bölük.
Yaşıyorsan ölüyorsun demek.
Nasıl yaşıyorsan
Öyle düşünüyorsun demek
Demek insan
En yüce mertebede hayvandır
Yeni anladım
Alet kullanan ve yapan.
Tilki tarlayı masallarda sürer,

Manyetoyu çeviremez tavşan.
Devril başımdaki kader
Dökül dilimdeki yalan
Tutuş beynimdeki kibrit
Kirtim kirt
Kirtim de kirt
Kirtim de kirtim
Kirtim kirt»
Bir yandan demirciler
Demir döğer denge denk
Bir yandan boyacılar
Boya vurur renge renk
Bir yanda
Kurtuluş savaşları
Bir yanda esaret

Bir yanda termonükleer çağ
Bir yanda balistik şirret
Evvel madde
Ahir fikir
Dolan göğümdeki hava
Salın yanımdaki fakir
Salın proletorya
Geber başımdaki bit
Kirtim kirt
Kirtim de kirt
Kirtim de kirtim
Kirtim kirt

Kirtim kirt halı tezgâhlarının çalışırken çıkardığı ses.

DERGİLERDE KALANLAR

GELMEYEN BAHAR

Gel kardeşim, gel beri
Hey kurt hey kuş hey börtü böcek
Ah gidenler gelir mi geri
Açar mı bugün dört bahardır kanayan çiçek
Demek
Daha bizim yaşımızda
İnsanlar ölecek.

(1943)

VATANDAŞ

Ne, bizden geri, deniz aşırı şarkılar,
Ne tadılır ne bölünür nimetler bizsiz.
İnan kardeşim inan
Ne yalan bu dünya,
Ne insan fani...
Acılar görmüşüz, geceler görmüşüz, ölmeyi görmüşüz.
Aydınlıklar görmüşüz, kahramanlar, dostlar görmüşüz.
Görmüyor musun, görmüyor musun?
Ellerimiz ellerimizde... gidiyoruz.

Sizlerden söz açıyorum
Teklifsiz, pervasız, işkilsiz.
Ateşe vurulu batıl ve eski kitaplar
Sizden öte...
Neler varsa
Mesut insanlık için bühtan edici
Sizden öte...

Ve bir yanda yıkılmış zulmün kalası
Bir yanda salınır devasa gövden.
Bir yanda sevmediklerin,
Bir yanda demir pencere, bir yanda tarih
Bir yanda sen.
Yani bir yanda
Yüzyıllar boyunca saflarında
Yangınlar çıkardıklarımız.
Bir yanda —hayal etmesi zor—
Ferah ve cömert dünyamız
Ve mürettip, hasatçı, öğrenci, öğretmen.

Kınadık, yüz çevirdik, düşman kesildik
Şol aşkı bilmezlenenlere.
Dünyalar durdukça mesuduz
Bu dünya üzerinde.
Yaşamak aşkına, yıldızlar aşkına
Demir ve ekmek aşkına mesuduz...
Hey dağlara taşlara kâr eden türküm
Aşikâr etsen de kendini
Şöyle bir sular gibi salsak, boy versek
Uzun ömrümüzü, yiğit ömrümüzü, taze ömrümüzü ,
Sefil ömrümüzü, deli ömrümüzü, gelin ömrümüzü...
Güneşte güneşlesek
Dal kırsak, toplasak, ateşlesek
Broy broy desek dağlarda
Gül gülistan içinde görseler bizi.

İster öv, ister yer, ister sev beni
Güneşin taşlarda mavileştiği
Nehir boylarınca söylenir
Sevinç şarkılarım yoksa da
Şimdi, bütün kederli ezgileri
Ümide kurban ediyorum.
Satırlarımla olsa da çok mu, bir de ben seni
Bizden olan bütün dünya şairleri gibi
Yâdediyorum.

Sen ne hakim, ne evliya, ne kul, köle, ne şövalyesin
Sen yirminci yüzyıl insanı!
Dost dediğim, yâren dediğim, kardeş dediğim
Ekmeğim benim,
Gülüm, bağım, bostanım benim :
VATANDAŞ.

(Ant, 1.6.1945)

MEMLEKETİMİN ŞARKILARI

Ben ,bizden olan bütün insanların dostu;
Adı ,haritalarda bile bulunmayan
Bir köyündenim Anadolu'nun.
Güzel şeylere hasrettir memleketim,
Güzel şeylere hasret bu dünya.
Yıllardır, kanda ve ateşte mısralarım
Yanan şehirlerin,
Ağır tankların tekerlekleri arasında.
Biliyorum,
Yaylım ateşlere girilmiştir gönlümüzce
Pasifik kıyılarından Volga'ya kadar.
Benim arzumanım kaldı
Hürriyet boylarında tank oynatanlarda.
Bütün kıtalarda
Tulû arzda, islâm içinde, küffar içinde
Mülhit, mümin ve vatanseverim.

Fakir, cefacı topraklarım içinde
Mendil tutanım, diz vuranım, baş çekenim
Zeybekte, halayda, tamzarada...
Ben küçük Yusuf'um Çit köyünde
Çapak çapak elâ gözlerim;
Kıl keçim kısır, annemin memesi yara.
Benim saçlarım belik belik,
Bıyıklarım burma burma
Gözlerim kara kıyma renginde, ama
Erzincan oynamış ağlamışım
Irgatlık etmişim el kapısında.
Dolu vurmuş bahçelerimi,
Çekirge inmiş tarlalarıma.
Ben bir yolcuyum hemşeri
Manisa bağlarından geçtim
Aydın incir tarlalarından.

Çığlıklar getirdim
Üzümleriyle beraber çürür gibi düşen
İnsanlarımdan.
Sıcak tuzsuz gevreklerinizi yemişim
Alaca karanlıkta... Buca'lı işçilerim.
Unutur muyum seni
Derdini, ekmeğini bölüştüğüm
Türküleriyle bizi ağlatan memleketlim.
Karadeniz'in Rumelikârı tütünü,
Bende türküler oldu ağlamaklı,
Bende türküler oldu dizim dizim.
Doldurdum sineme, ciğerlerime,
Doldurdum derdi mihneti
Pamuk tozunu, kömür tozunu;
Memleketimin şarkıları kadar acı çektim.

Ben Ahmet Çavuş'um
«Attığım kurşunlar gitmezdi boşuna»
«Şimdi kuzgunlar iner taze leşime».
«İki kere kesemdem everdiğim»
Dost dediğim kıydı bana.
Ben Kürtoğluyum derim ki «Yiğitlik kadim»
Ben Nazif'im «Urfa'ya karşı vurdular beni»
Ağlasın Urfa.
Ben şairim
Halkların emrinde, kolunda, safında.
Satırlarım vardır kahraman,
Satırlarım vardır cılız, cesur ve sıtmalı.
Ahdim var :
Terli atlet fanilalı göğüslerden
Püfür püfür geçeceğim.
Bir de âşıkım, kanlı bıçaklı
Yar için serden geçeceğim.
İnan ki ciğerparem, inan ki sevgilim
Bu hususta :
«Üçten, beşten, senden geride kalan değilim»

(Ant, 1.7.1945)

İLK ADIM

Bir mermi de benden aslanım,
Bir mermi de benden.
Bir mermi de benden zafer topları
Mukaddes namlular!
Daha gelmesin mi bahar,
Daha gülmesin mi ağlayanlar?
Yıllardır kan içinde, sargı içinde
Unuttunuz mu
Sevmesini, şakalaşmasını?
Çekik gözlüler,
Kıvırcık saçlılar, ablak yüzlüler!
Küller mi saz beniz etti sizi
Yabanî güller, dost bakışlar, otlu çiçekler!
Ve sizler :

Adana, Aras pamuğu kadar
Sevdiğim yüzler!
Yayla türkülerim kadar
Memleketlilerim kadar
Sevdiğim yüzler!

Altıya mı değdi yaşlarınız
Otuz dokuz doğumlu çocuklar?
Ömrünüz, gözleriniz, uykularınız
Sığınaklarda geçti harp boyunca.
Oylum oylum ateşleri gördünüz mü,
Cepheden dönenleri sordunuz mu?
Tanır mısınız
Ay nedir, gün nedir, elma nedir?
Güneşi gözlere doldurmak güzelken
Hey küçük kardeşler hey
Görün ne hale koydular dünyamızı.

Şimdi zafer topları gürlüyor
Avrupa'da.
Ve deniz ötesi kıtalardan
Şarkılar...
Şimdi kazaska oynuyor Avrupa.
Şimdi silah yerine bayrak tutanlar...
Hiçbirini tanımadığımız,
Oyunlarını bilmediğimiz
Mişiganlılar, Oksfortlular, Ukranyalılar.

Şimdi, göz aydın etme zamanıdır.
Yeni bir dünya doğuyor.
Şorul şorul giden kan pahası.
Müjdeler, müjdeler olsun
Yeni bir dünya doğuyor
Zincir seslerinden
Verem basillerinden uzakta...

Büyük ölülerini bağrına basıp
Yaralı insanlarımız
Kahramanlarımız konuşuyor:
«Benim olsun, senin olsun, bizim olsun,
Hani kardeşlerimiz vardır ya
Bu dünyada.
—Kız kardeşlerimiz, annelerimiz, şairlerimiz—
Dumdum kurşunuyla vursalar da
Her zaman böyle döğüşeceğiz:
Gırtlak gırtlağa, diş dişe, tank tanka
Demokrasi için,
Eşitlik ve hürlük uğruna»
Bir mermi de benden asianım
Bir mermi de benden
Bir mermi de benden
Zafer topları, mübarek namlular!

(Ant, 16.5.1945)

KARDEŞLİK ACİLARI

Yıllar var ki sizleri düşünüyorum :
Yanan şehirlerim,
Düşmana ekmek veren tarlalarım
Teknelerim, ocaklarım, öğretmenlerim!
Ve sizleri :
Caddeler, tarlalar, fakülteler,
Nehir boyları, şehirler, ordular
Aşklarım, hünerlerim, sefaletlerim!

Ellerime ateş düştü
Yüreğime, gövdeme, kollarıma.
Biliyorum ey demokrasi!
Bütün şairlerin ölür
Barikatların susar
Ve yanar da limanların, iskelelerin
Zafer gülleri sensiz açmaz
Böyle bir macerada.

Kardeş, kardeş!
Alkış tutan ellerini kesmedim,
Tanklarımla tarhlarını ezmedim.
Ben kendi halimle müthiş kişi
Ben sevici, sert ve delişmen...
Ve hürlük kardeşlik çırasını
Kendi hissemce götüren insan.
Biliyorum bu dünyada
El değmediğimiz, nice doyumlu,
Sıcak, ölümsüz ve kederli şeyler vardır.
Biliyorum bu dünyada
Gökyüzü ve denizyüzü
Cümle çiçek ve cümle yemişler vardır
Biliyorum bu dünyada
Yalnız ve «yalnız insanlar
Yani kardeşler vardır.»

Beni şehir şehir beni,
Beni köy kent beni
Beni usul, beni yolca götür
Kardeşlik treni!
Ağır yaralılar taşıyorum
İncinmesin kollarım, ayaklarım, ellerim.
Işıltılı gündüzlere gitmeliyim
Acılar, darağaçları, kelepçe demirleri!
Bayram şenliklerine,
Demokrasi şenliklerine gitmeliyim
Uğruna şiir yazılan, döğüşülen, ölünen insanlar!
Yeter değil bana
Zaferlerin,
Yıllardır gece hücumlarına
Sokak savaşlarına katlandığım.

(Ant, 1.5.1945)

BİR İHTİYAR

Gidiyorlar!
Atları, terkileri,
Göğüslerinde gümüş köstekleri yoktur.
Gidiyorlar!
Baş açık, yalın ayak, ardı arkasına
Ümitten gayri ekmekleri yoktur
Sen
Vermişsin de sırtını meşeye
Koca ihtiyar!
Yolların, yolcuların
Akşamla değişen şeylerin haricindesin.
Hatıralarınla yaşıyorsun:
İşte yine
Getirdiler bohçasını önüne

İşliği, çakmağı, tabakası,
Çorabı, çakısı, ayakkabısı
Ve Zonguldak treni,
Zonguldak madeni, kömür havzası,
Çakmağı, işliği, ayakabısı.
Ötede insanlar gidiyorlar.
İşte yine getirdiler bohçasını önüne :
Sarsan bir cigara daha
Vursalar orta telden Emrah'ı
Yüreğin tutar mı söylemeğe
Başa gelen halleri?
Bir buçuk ay gezdin dağları
Avutmadı gönlünü
Toprak kokusu, kekik kokusu, çiğdem, çiçekler.
Keklikler konardı
Bir o taşa bir bu taşa
Ha deyip de çekemedin tetiği.

Kınasını oynatamadığın
Düğününde oynıyamadığın
Körpe kuzu düştü yadına,
İndin bahçeye:
Dayadın sırtını duta,
Domatesler kızarmıştı,
Yılı değildi bal armudunun,
Adam boyunu geçmemişti tınaz
Sonra malûm...

Şimdi toprağa bakamıyorsun.
Çifte salsan kara öküzü
Gözlerine bakamıyorsun.
Bütün gözler onun gözleri
Bütün çalışanların emeği,
Onun emeği.
Sonra malûm...

Zonguldak treni
Kömür dağları, kömür madeni
.....
İnsanlar gidiyorlar
Gurbete,
Şehire,
Kâra.
Sen bir efkâr gelmiş de ağlıyorsun.

(Söz, 1946)

DOST

Ben berceste mısraı buldum
Hey ömrümce söylerim
Gözden, gezden, arpacıktan olsun
Hey ömrümce söylerim!

Bizsiz Ilgaz'ın çam ormanları güzel değildir.
Hayda günlerim hayda!
Sırtını düşmana verdikçe
Murat dağları güzel değildir,
Dost dost ille kavga!

Biz olmasak gökyüzü, biz olmasak üzüm,
Biz olmasak üzüm göz, kömür göz, elâ göz;
Biz olmasak göz ile kaş, öpücük, nar içi dudak;
Biz olmasak ray, dönen tekerlek, yıkanan buğday,
Ayın onbeşi;
Biz olmasak Taşova'nın tütünü, Kütahya'nın çinisi,
Yani bizsiz
Anne dizi, kardeş dizi, yâr dizi
Güzel değildir.

Gel günlerim gel de dol
Gel Aydınlım, İzmir'lim,
Gel aslanım Mamak'tan
Erzincan'dan, Kemah'tan
Düşmanlar selâm ister
Gözden, gezden, arpacıktan!

Adana'nın pamuğu dokumada;
Diyarbakır, Afyon, Kütahya fabrikada
Ümit işkencede mahzun
Emek işkencede mahzun
Tenim, ayaklarım üryan
Ekmek işkencede mahzun
Ve Divrik'in demiri arabada
İşçi - köylü ve işçi birarada

Söyle türküler yadigârı kardeş
Söyle ağrılar yadigârı kardeş!
Neden alınterleri
Nimetler, haklar haram oldu sana
Gel günlerim gel de dol
Gel Aydınlım, İmzirlim
Gel aslanım Mamak'tan
Erzincan'dan, Kemah'tan!
Düşmanlar selâm ister
Gözden, gezden arpacıktan!
Sana selâm olsun
Hürriyetlerin meçhul olduğu dünya
Canım Türkiye,
Memleketimiz!
Çalışan halklarıyla ümmi
Çalışan halklarıyla garip,
Irgadı, esnafı, madencisi, iptidai aletleri,
Kadınları, erkekleri, hapishaneleri;
Başı boş suları, dumanlı vadileri, yoz topraklarıyla,
İşsizleri, realist şairleri, mücahitleri,

Sokak şarkısı, keten helvası,
Akşam haberleri satanlarıyla memleketim!
Sana selâm olsun!

Sana selâm olsun
Sürgünler, mahkûmlar, hastalar!
Alacağın olsun
Seni İstanbul seni
Seni Bursa, Çankırı, Malatya,
Sizlere selâm olsun üniversiteler!
Öğretmenleri alınmış kürsüler,
Öğretmenler!
Sizlere selâm olsun
Hürriyeti yazan eller, dizen eller!
Sizlere selâm olsun makineler
Entertipler, rotatifler, bobinler!
Bu gülünç, aşağılık,
Namussuz şeyler dışında,

Sana selâm olsun
Zincirin, zulmün kâr etmediği,
Kırbacın kâr etmediği
Büyük tahammül!

Gel günlerim gel de dol!
Gel Aydınlım, İzmirlim,
Gel aslanım Mamak'tan
Erzincan'dan, Kemah'tan!
Düşmanlar selâm ister
Gözden, gezden, arpacıktan!

(Gün, 15. 7. 1946)

GÖK MUSTAFA

Hüseyin anlatıyordu
Bir candarma gelmiş bizim köye
Keşkek komuşlar önüne yemiş
—Sevmemiş—
Bal komuşlar parmaklamış
—Sevmemiş—
Bir Gök Mustafa varmış
—Sağ mı bilmem—
Gülü gülüvermiş de candarmaya
«Neyliyek ağa,
Sana yumurta mı pişirek?»
Demiş.

(Söz, 1946)

1909 — 1946

(Saffet Korkut için)

Bir Saffet Hoca vardı dost bağında
Hürriyet yoktu sağlığında
Gün geldi gitti incecikken
Yiğitken, güzelken, gencecikken.

Şimdi ne kadar dost varsa arkasında
Hasatçı, öğrenci, öğretmen
Ne kadar gül varsa toprağımızda :
Daldırma gül, ak gül, gonca gül;
Ne kadar sevgili varsa arkasında :
Tiyatro, iş, kitap, şiir, marş
Yanar yanar ağlaşır cümlesi,
Çoban ateşi hatırasında.

Gâvur müslüman demezdi
«Kendisi için bir şey istemezdi»
Yatak ölümü beklemezdi
Gitti vadesiz, gencecikken
Yiğitken, güzelken, incecikken

Ölüm, adın kalleş olsun!

(Söz, 1946)

39 HARBİ

Gitsem de gitsem...
Bir an için terk-i diyar etsem
Biliyorum şu giden yoldur
Nehirdir, ordudur
Ve insanlara ait bir macera, bir sefer
Ama
Hicret mi, zafer mi, bozgun mu görsem
Görsem
Dost dediklerime zincir vuranlar kimdir?
Açık ve Türkiyeli avuçlarımı
Sıcak sakladım
Buz tutmuş
Eller içindi
Şimdi sargısız ,merhemsiz, çaresiz geliyorum
Şarapnel yarası kollar!
Şimdi uzaklardan teklifsiz ve senin için geliyorum
Kurşun yaralarından haber beklediğim
Yabancı değilim yoksa
Bir tanışmazlığım vardır
Ve unutulmuşluğum.

Çıksam, çıksam dağ olsa da yücesine
Duyar mıyım, duyar mıyım top seslerini
At boynundan aşan yiğidim
Şu terkedilmiş toprak
Şu yanan köy
Şu devrilmiş araba
Şu tank altındaki
Senin sevdiklerin mi?

Kömür işlenirdi,
Kalem oynardı, yol döşenirdi,
Güneşe selâm durulurdu,
Her gün başında
Varsam görsem
Görsem her şey yerli yerinde mi?

Sana düşman oldum
939 harbi
Beni dostlarımdan ettin,
Beni mahzun ettin
Sefil ettin
Şair ettin!
Sana bin teşekkür
Büyük ızdırap
Bana sevmeyi
Bana hakikatı
Bana insanları öğrettin

(Ant, 1945)

FAKÜLTENİN ÖNÜ

Fakültenin yanı demirden köprü
Fakültenin önü bir sıra kavaktı
Biz bir garip yiğit kişiydik
Bütün hürriyetler bizden uzaktı

Faşistler camlara yürüdüler
Kürsüleri kırdılar, höykürdüler
Tığ teber şahı merdan
«Tanrı Dağı kadar Türktü bunlar
Hıra Dağı kadar müslüman.»
Ve de kanlı bıçaklı düşman

.....
.....

Gökler ışıyordu yer yer
Ortalık ala şafaktı.

(1947)

MÜRETTİP HASAN

Alınmıştır,
Ağzım dilim elimden
Konuşamam yanarım.
Unumu elemişim,
Eleğimi asmışım
Ölüm de ne, vızgelir
Ama yanarım.
İnce derde hele bir
Düş de gör
Nicedir
Kardeşim!
Parmaklarım yazı dizer
Yorulur;
Kurşun kasalara dökülür derdim

Bir türkü bilirim
«Var git oğlan var git»
«Mekânın ara»
«Nerede karnın doyarsa»
«Vatanın ora!»
Hey anam hey
Yine de hey hey!
Mürettip Hasan deyip de geçme
Ben adamın anasını bellerim
Punto hesabı
Katrat hesabı

(Meydan, 15.5.1948)

GÖRÜŞ GÜNÜ

Bu gün görüş günümüz
Dost kardeş bir arada
Telden tele
Mendil salla el salla
Merhaba!

İzin olsun hapisane içinde
Seni
Senden sormalara doyamam
Yarım döner cıgaranın ateşi
Gitme dayanamam

1948

OY BENİ

1

Oy nidem, nerelere gidem
Her gün bir başka zehir.
Görmedik,
Bir bahçe, bir çiçek ,bir şehir
Görmedik bir gülen,
Hasılı bir ferah, bir rahat :
Uğruna çekilen,
Derttir, mihnettir
Senden yana olduğumuz sebeptir
Kardeşçe hayat!

II

Oy nidem, nerelere gidem
Gel gör halimiz yaman!
Haramiler, bezirgânlar elinden
Aman, el aman!
Kesilmiş mümkünüm, çarem
Vay ne hal olmuş memleket
Vay ne hal olmuş vatan!
Güzel yarim İstanbul'dan ne haber?
Dil-Tarih'ten, Emekçi den, Sendika'dan?..
Şiddetin sabahı yakındır
Dayan dizlerim dayan

(Ankara, 1947)

İBRAHİM

Yan binmişsin eşeğe
Kasketi de yıkmışsın afili
Kaşın üstüne.
Bir günün beyliği beylik
Aldırma sat anasını;
Olmasa da olur
«Mükeyyifat» tan sayılır
Gaz, tuz ve şeker.

Haydi sür
Paçanın kokusunu aldı seninkiler!
Küçük Yılmaz bekler şehir ekmeği
He oğul, he!
Senin de şanın var

Hadi şöyle gir de köyden içeri
Ayaklarını sallaya sallaya,
Bozkulağı anırta anırta
Ko desinler Şahmaran'ın bağı var!

(Yağmur Ve Toprak, Ekim 1948)

TURAN EMEKSİZ

Bir yürüyüş eylediler sabahtan
Ilgıt ılgıt kan gider loy loy!
Dayan dizlerim dayan!
Ağla gözlerim ağla!
Namlu puşt olmuş, at ayağı puşt.
Yine düşman elindeydi vatan

Bir oğul çıktı Malatya'dan:
Anası Yılmaz çağırırdı
Haram süt emmemişti anadan.
Ve Beyazıt derler bir büyük alan

Düşman sarmıştı sağı solu
Düşman çok, cephane yoktu.
Yetişmemişti daha Cemal Paşa kolu
Amandı el aman!

Tank paletleriydi alanda dönen
Kusan namlulardı, kalleş ölümcül
Ve vuran ve kıran ve haykıran
Malatyalı şöyle baktı bir
Ana baba günüydü herhal
Her yönde toz duman!

Vay anam vay!
Bu belâlı başınan
Kime ne diyem
Nerelere gidem
Ya derdime derman
Ya katlime ferman!

Başı daralınca Yılmaz'ın
Baktı atacak taşı yoktu
Baktı eli durmuş, ayağı durmuştu
Vurulmuştu.
Çıkardı yüreğini kan içinde
Çarptı kötünün kafasına
Hay bu nasıl devran?

28
Nisandı
Yavri
Hey!
Ham
Meyveyi
Kopardılar
Dalından.

(Mayıs 1960)

KÖYLÜLERİME

Anamız birdir, aynı memeden emmişiz dostlar.
Kan kardeşiz, sizlere kanım kaynıyor.
Sizlerle beraber herk ettik toprağı,
Beraber yattık hapiste, beraber teskere aldık
Ve maniler yaktık hasret için;
Gülemediysek de boş verdik beraber...
Halay mı çekmedik kol kola,
Horon mu tepmedik diz dize,
Çepken mi vermedik rüzgâra?
Koyun koyuna yattık toprak duvarlarda
Sıtmayla, sığırla, davarlarla...
Daha da yatarız dostlarım daha da...
Gün gelirse eğer
Halay çeker, türkü söyler gibi yanyana
Mavzer mavzere verip de
Düşmana kurşun da atarız.
Sizlere kanım kaynıyor, yabancı değilsiniz bana...

UYAN ALİM

Yıllardır susmuşum lâl
Yanım yörem Tepegöz, Şahmaran!
Yürek çın çın eder ama,
Erdemli ve yiğit
Bir gerilla bıçağıdır, çatal
Derman sorar kurda kuşa derman!
Dağlar gül gülistan içinde
Al al!
Bir ben kalmışım
Rüsvay, malamat, üryan!
Adı görklü Marx yadıma düşende,
Uyan derim Alim
Uykudan uyan!

(Türk Solu, 7. 1. 1969)

BİR MİLLİ KURTULUŞ TÜRKÜSÜ

Zalım!
Hemi de kötü dinli gâvur,
Nasıl da bağdaş kurmuş toprağıma
Gülümü harmanımı savurur!
Kara gözlerini
Sevdiğim oğlan,
Bize oldu olan
Topla Antep'i, Çukurova'yı
İzmir'i, Urfa'yı, Konya'yı
Haydi ha!
Ne durursun Munzur!

Engini de deli gönül engini
Kutlayalım şol kurtuluş cengini
Hayını,
Kompradoru, pezevengini
Vur
Kara yeğenim vur! !

(Türk Solu, 28.1.1969)

NE FAYDA!

Sen benimsin,
Ciğerpârem, sevdiğim
Gülden ağır
Söylemem sana!

Saçlarına
Kızıl güller takayım
Salın da gel,
Bir o yana
Bir bu yana!

Meğer
Müşkil işmiş hürriyet
Savunmayla yetmiyor
Bir başka sevda!

Telden
Demirden geçsen
Mapusu delsen
Ne fayda!

YÜCEL YAYINEVİ
(Seçme kitaplar)

(Yayınevine doğrudan doğruya yapılan okuyucu siparişlerine % 20 indirim uygulanır. Posta ücreti yayınevine aittir. Yüz lirayı aşan siparişler ödemeli olarak postayla gönderilir. Yüz liradan az siparişler için tutarı kadar (indirim hesabı yapılıp) pul göndererek istekte bulunulmalıdır. Sipariş için, YÜCEL YAYINEVİ, P.K. 401, İSTANBUL adresine yazınız.)

VE ÇİLEĞE SU VERİLDİ / **OSTROVSKI**

(4. basım) Ostrovski'nin, eksiksiz bütün dünya dillerinde durmaksızın yeni basımları yapılan bu romanı ülkemizde de hak ettiği ilgiyi gördü. Nikola Ostrovski, yalnız büyük bir Sovyet yazarı değil, aynı zamanda kör, sakat ve felçli kalıncaya kadar kendini devrimin hizmetine vermiş kararlı bir insandır. Bütün dünya devrimcilerinin ellerinden düşürmedikleri bu ünlü romanında, dört yıl süren dişediş bir içsavaşı ve bu savaş boyunca çekilen insanüstü acıları ve çağımızın en büyük devriminin kökleşmesini sağlayan akıl almaz fedakârlıkları, kendi trajik serüveninin aynasından duru bir destan havası içinde yansıtmaktadır.

HALK SAVAŞÇILARI / **HOWARD FAST**

Howard Fast, ele aldığı konuyu diyalektik tarih bilinciyle irdeleyen; ve halkların kardeşliği, uğrunda savaşılacak tek yüce ilkenin eşitlik ve özgürlük olabileceği temel görüşüyle hikâyeleştiren dev bir romancı. Onun, daha önce Türkçeye çevrilmiş olan Spartaküs, Hürriyet Yolu, Sacco ile Vanzetti'nin Çilesi romanlarında üstün tekniğini, akıcı üslûbunu, içeriğin örgüsünde yatan bildirisini görmüştük. Bu romanı da halkın durağan gücünün, emperyalizmin zulüm ve işkencesine karşı, yaratıcı güce dönüşebileceği esprisine dayanıyor. Haklarını ve topraklarını savunmak için örgütlenen halkın derme çatma silâhlarla düzenli ordulara karşı çıkabildiğini sergiliyor. Üstün bir yapıt.

YARIN İÇİN - SELÂM OLSUN / **METİN İLKİN**

(2. basım) Yarın için, kısa hikâyeleriyle tanınan Metin İlkin'in ilk uzun hikâyesi. Genellikle sınıfsal bir görüş açısından yola çıkan, işçi'nin içinde bulunduğu çelişkileri anlatan yazar, bu yapıtında kişisel ruhbilimin dinamiğinin «ekonomik» olduğunu saptıyor. Bunu yaparken, kişiyi oluşturan toplumun karalarını, iğrençliklerini, mikroplu bir yara gibi derinleşen çelişkilerini duyurmaktan da geri kalmıyor... Yazar, bir dram olarak nitelenecek bir olayı, bir çiçeğin açması, yağmurun yağışı gibi doğal olaylar olarak görüyor. Ama bunu yaparken, yazar çarpıcı olmaktan kaçınıyor dedirtmiyor okuyucuya. Zorlamasız kuruyor olayların örgüsünü. Kısa hikâyesinde de yazar, gerilim yaratma kaygısı içinde değil. Daha doğrusu, dış gerilimden çok, iç gerilime önem veriyor. Öyle ki, giderek bir teknik oluyor Metin İlkin'de bu. **İrfan Yalçın / Yansıma Dergisi.**

PARİS DÜŞERKEN / **İLYA EHRENBURG**

(Cilt 1 - cilt 2 / ikinci basım) Paris Düşerken, ilk yayımlanışından beri hemen hemen bütün dünya dillerine çevrilmiş, ard arda basımları yapılmış bir klâsiktir. Bu kitapta, başta Stalin Armağanı olmak üzere, çeşitli armağanlar alan İlya Ehrenburg, anlattığı bu tarihsel dönemi yaşamıştı Paris'teyken. Bilinçli bir yaklaşım kurarak sınıfsal niteliklerini hiç savsamadan yansıttığı olaylarla oluşan roman, bütünlük bakımından da güç erişilir bir ustalık örneğidir. Toplumsal çalkantıları, sınıf kavgalarını ortaya koyarken, batı toplumunun çürümüş, kokuşmuş yüksek sosyetesini ve vatan satıcılariyle dolu parlamento hayatını pek az romancı onun gibi gözler önüne serebilmiştir. Atillâ Tokatlı'nın Türkçesinden severek okuyacaksınız.

FAŞİZMİN PENÇESİNDE/**YAKOVOS KAMBANELLIS**

Kambanellis, cuntanın iktidarı ele geçirmesi üzerine Yunanistan'dan kaçtı. İkinci Dünya Savaşında da kaçmayı denemiş ama başaramamıştı. Taa Kurtuluşa kadar faşizmin pençesinde kıvrandı durdu. Bu kitapta, elektrikli telörgüleri içinde büyük rastlantılarla hayatta kalabildiği Mauthausen Nazi Toplama ve İmha Kampındaki yaşama ortamını anlatıyor. Ama asıl anlatmak istediği, ne çağdışı işkencelere uğrayan kurbanlar ne de faşizmin gözü kanlı, özgürlük, eşitlik, insanlık düşmanı kuklalarıdır. Asıl, önsözde, bazı şeyleri daha yeni kavrıyorum diyerek değindiği gerçeği, yâni faşistleri iktidardan devirmekle faşizm belâsından kurtulanamayacağını, faşizmin sınıfsal tabanını ortadan kaldırmadıkça yeni cellâtların türeyeceğini anlatmayı amaçlamıştır. Romanda bunu, yaşanan olayların ışığında, yâni pratiğin kanıtladığı kaçınılmaz bir gerçek olarak kesinleştirmektedir.

HAYATIMIZ ÜSTÜNE ŞİİRLER/**NİHAT BEHRAM**

Belki ilk kez, cılız bir edebiyat ortamında, üstelik devrimci edebiyat güçlerinin dağıldığı, umutsuzluğun pusuya yattığı günlerde, hayatı, içinde bulunduğumuz genel ortamı doğru bir bilinçle karşımıza çıkaran Behram, sahte değerleri, sapmaları, kaypak tutumları açık seçik görmemizi sağlıyor. Sanatın baskı altında tutulduğu, insan - insanilişkilerindeki etkenliğin kısıtlandığı, sanatsal nesnelleştirme özgürlüğünün duvarlar arasında sürdürülebildiği bir dönemde yaşıyoruz. Bu açıdan bakıldığında, Nihat Behram'ın son dönem şiirleri devrimci mücadelenin kopmaz parçalarıdır. Ahmet Ada / **Yeni Adımlar, sayı 3 - 4.**

ŞİİRLER / **PABLO NERUDA** / ÇEV. **ENVER GÖKÇE**

Bir dönemin şiirleri dilden dile gezen ozanlardan Enver Gökçe, Neruda'nın, bundan yıllarca önce şiirlerini dilimize aktarmış ve yayınlamıştı. Nobel'i kazanmadığı için o günlerde kimse Neruda ile ilgilenmemişti... Şimdi Nobel'i kazanınca kitap pazarı Neruda'ya da sarılıverdi... Bir kaç kitabının yayınlandığını gördük... Yücel Yayınevi, Enver Gökçe'nin Neruda çevrisini bazı yeni örnekleri de katarak yayınlamış... Çeviri dilinde de Enver Gökçe'nin ne denli güçlü olduğu bir kez daha ortaya çıkıyor... Neruda'yı bir de Enver Gökçe kardeşimden okuyun, dediğim zaman, kitabı alıp okuduğunuzda anlayacaksınız. **Mehmed Kemâl** / Akşam Gazetesi.

VAHŞETİN ÇAĞRISI / **JACK LONDON**

«Vahşetin Çağrısı», bir altın arama seferberliğinin insanları nice çirkinleştirdiğini anlatan bir öykü. Kapitalist toplumlarda, her şey parayla satın alınabildiğine göre, en iyi yaşamanın aracı da paradır elbet. Herkes, kendi gücüyle orantılı olarak, ortaya atılmış bir «kemik» ten bir parça koparmak savaşındadır. Gücü en büyük olanın payı en büyük, gücü en küçük olanın payı en küçüktür. Kavga amansız ve çirkindir. Ama zorunludur. Jack London, «Vahşetin çağrısı» nda darwinist bir görüş açısından yola çıkarak, kendi yaşadığı yıllara kadar ki insanlık tarihini «romanesk» ve simgesel bir biçimde anlatmaktadır. Hiç bir romanda, diyalektik dediğimiz şeyin böylesine belirgin bir çizgiyle ortaya konduğunu görmedim ben : 1) Buck'un mutlu ve güçlü dönemi, 2) Buck'un acılı savaş dönemi, 3) Buck'un çok daha mutlu ve çok daha güçlü dönemi. «Vahşetin Çağrısı» bence Jack London'ın en iyi yapıtı. Bu romanı okuduktan sonra, Jack London'ı daha iyi anladım, daha çok sevdim. **İrfan Yalçın / Yeni Ortam Gazetesi.**

ZOR ZAMAN / **METİN İLKİN**

Metin İlkin olayları sınıfsal açıdan ele alıyor, doğru bir görüşle kavrıyor, ilerici bir yöntemle yansıtıyor. Gerçeği oluş halinde, çelişmeli bir bütün olarak sergiliyor. Böylece onun değişebilirliğini, değiştirilmesi gerektiğini ve değiştirici güçlerini göstermiş oluyor. Başka bir deyimle, yalnız olmakta olanı değil, olacak olanı da işaretliyor. Bu yolda okurlara uyarıcı ipuçları veriyor **Asım Bezirci / Soyut Dergisi**... Köyden kente akının dev bir sorun olmaya başladığı ülkemizde, bu sorunu gerçekçi bir biçimde, kent bölümünü ele alarak, söyleve kaçmadan akıcı bir dille aktardığı için Metin İlkin'i kutlamak gerekir. Toplumsal çalkantıları cesurca ortaya koyduğu için de tabii. **Atillâ Özkırımlı / Soyut Dergisi**... Zor Zaman'ı çağımızın, genellikle ülkemizin büyük kentlerinde geçen son olaylardan yankılar getirdiği için bir solukta okudum. Metin İlkin, Ömer Seyfettin gibi, O'Henri gibi masa başında oturup plânlı bir öykü uydurmuyor! Yazdıkları daha çok gördüklerine, izlenimlerine bağlı öyküler. **Halim Yağcıoğlu / Dünya Gazetesi.**

YAĞMA / **ADNAN ÖZYALÇINER**

(1972 Türk Dil Kurumu Ödülü - 2. basım), Özyalçıner, iki sınıfın yaşayışındaki büyük uçurumu ozanca betimlemeleri ve ölü örnekleriyle vermeyi başarıyor. Bazı alıştırmalarında olduğu gibi —ama yine öz ve biçim anlayışıyla— bireye değil de, toplum sınırlarına, kalabalık insanlara ve onların çevrelerine yöneliyor. Olumlu olduğu kadar çözümleyici bir eylem bu. **Nedim Gürsel / Yeni Dergi.**

ANALARIN İŞKENCESİ / **TRUMAN NELSON**

Truman Nelson'un bu kitabı yayımlandığı zaman yeni bir **J'accuse** (İtham Ediyorum) olarak nitelendi. Amerika'nın modern Zola'sı diye anılan Nelson, bu kitabıyla siyasi iktidarı gerçekten itham ederek, halkın direnç hareketini desteklediği. Halka gözdağı vermek için tezgâhlanan bir düzmece yargılamanın ipliğini pazara çıkardı. Sindirme hareketinin, polisin tüyler ürpertici kıyımının, insanlık dışı işkencelerin nasıl yapıldığını, zulüm görenlerin, idamları istenerek yargılanan gençlerin analarının da ağzından gerçek bir tablosunu çizdi. Truman Nelson, anaların, kendilerinin ve çocuklarının başlarına gelenleri anlattıkları ses bantlarından yararlanarak halkın direncini ve yiğitliğini anlatan bir destan yarattı. Anaların İşkencesi, halkın tarihinin önemli bir bölümüdür. Sınıfsal çıkarlar söz konusu olunca bütün burjuva kurumlarının nasıl birleştiğini, ama buna karşı beyaz ve zenci halkın güçbirliğine giderek nasıl direnişe geçtiğini de gün ışığına çıkaran ilginç bir kitap.

30. DOST DOST İLLE KAVGA
Enver Gökçe / 10 Lira

29. KONUŞMAK
Metin İlkin / 10 lira / 2. basım

28. FIRTINADAN SONRA
Howard Fast / 20 lira

27. DİŞLİLER ARASINDA
Lütfi Kaleli / 10 lira

26. ANALARIN İŞKENCESİ
Truman Nelson / 10 lira

25. HOYRAT
Aydın Hatipoğlu / 6 lira

24. KAVGANIN YÜREĞİ
Kemal Özer / 5 lira

23. FAŞİZMİN PENÇESİNDE
Yakovas Kambanellis / 15 lira

22. VAHŞETİN ÇAĞRISI
Jack London / 10 lira / 2. basım

21. VE ÇELİĞE SU VERİLDİ
Nikola Ostrovski / 20 lira

20. YAĞMA, (TDK Ödülü)
Adnan Özyalçıner / 10 lira / 2. basım

19. HALK SAVAŞÇILARI
Howard Fast / 10 lira

18. HAYATIMIZ ÜSTÜNE ŞİİRLER
Nihat Behram / 6 lira

17. YARIN İÇİN
Metin İlkin / 10 lira / 2. basım

15. PARİS DÜŞERKEN, cilt 2
İlya Ehrenburg / 20 lira

14. PARİS DÜŞERKEN, cilt 1
İlya Ehrenburg / 20 lira

12. ŞİİRLER, (Nobel Ödülü)
Pablo Neruda / 10 lira / 2. basım

11. NÖBET
Metin İlkin / 10 lira / 2. basım

10. SAVRULAN
Süreyya Berfe / 5 lira

9. ÇAYAN DAVASI
Faik Muzaffer Amaç / 10 lira

7. ZOR ZAMAN
Metin İlkin / 6 lira

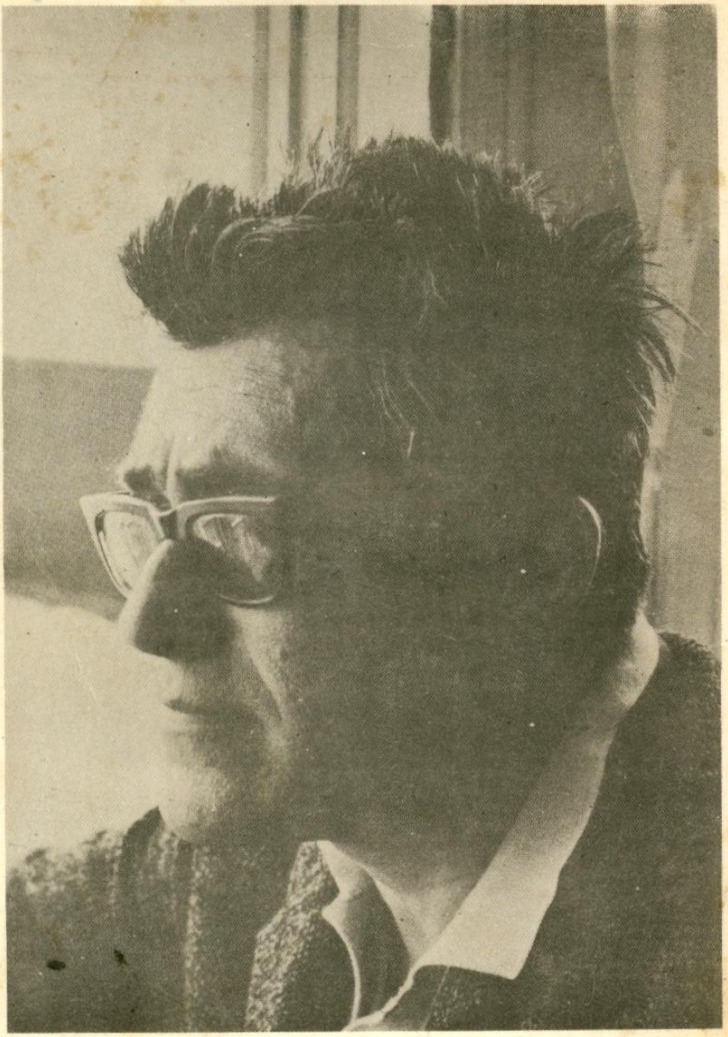

YÜCEL YAYINEVİ

10 lira